

др Светозар Пејовић,
професор економије на А & М универзитету у Тексасу

ДРУШТВЕНЕ И ЕКОНОМСКЕ ПОСЛЕДИЦЕ РАЗЛИЧИТИХ СВОЈИНСКИХ ОДНОСА У ЈУГОСЛАВИЈИ

На основу економске анализе својинских права и логичког позитивизма излажу се институционална решења која би могла да допринесу трансформацији Југославије у слободну и економски напредну федералну државу. Логички позитивизам захтева престанак нормативног експериментисања, а економска анализа својинских права – стабилне друштвене институције и поштовање личне добити појединца. У тим оквирима не прави се разлика између људских права и физичких права, јер својинска права обухватају сва права свих људи у односу на све што им је драго. Успешна, тј. добровољна интеграција у Југославији искључиво зависи од односа који појединци виде између своје личне добити у федерацији и личне користи од отцепљења. Та процена зависи од предвидљивих последица својинских односа у сваком од ова два алтернативна решења. Ефекти спонтане и принудне промене својинских права су, на крају, илустровани и анализом модерне корпорације и саодлучивања у Немачкој.

Кључне речи: *Својинска права – Федерација – Корпорација – Саодлучивање.*

Интелектуално поштен у свом научном раду, објективан према својим студентима и отворен у односу са својим колегама и сарадницима, професор Иван Максимовић је у току четири деценије био инспирација младих нараштаја. Мој интелектуални живот и моји погледи на друштвене проблеме развили су се у току мог академског живота у Сједињеним Државама Америке, можда у супротном правцу од оних који представљају допринос др Максимовића нашој науци.

Међутим, његов утицај на моје схватање важности интелектуалног интегритета, као и на моју веру у снагу економске анализе, никада није опао. Као један од његових првих студената, тамо далеке 1950. године почастован сам позивом да дам свој допринос овој колекцији радова. У част др Максимовића прилажем своју анализу друштвених збивања у Југославији и њихових могућих решења.

I

Детаљна научна анализа друштвених промена које се догађају у Источној Европи узеше доста времена и нема сумње да ће бити контрадикторних мишљења. Међутим, главни *узроци* ових друштвених промена прилично су јасни.

Прво, политичке слободе и економски развој капиталистичких земаља временом су уништили мит о историјској супериорности социјализма. Остварени резултати социјализма постали су највећа пропаганда за капитализам. Друго, крах марксизма, као научне теорије људског развоја, одузео је комунистичким партијама *формално* оправдање за њихов политички и економски монопол. Речено економским језиком, крајем осамдесетих година цена изградње социјализма прерасла је садашњу вредност обећања о његовим будућим благодетима, и економска трансформација Источне Европе је почела.

Сврха овог рада је анализа институционалних решења која би могла допринети успешној трансформацији Југославије у слободну и економски напредну федералну државу. Рад се базира на економској анализи својинских права (*The Property Rights School*) и логичном позитивизму.

Економска анализа својинских права почела се развијати крајем педесетих година и данас нема сумње да је издржала испит времена. У односу на нормативне моделе друштвеног уређења, предност логичног позитивизма је у његовој концентрацији на институционална решења чије се последице могу емпирички верифицирати. Vaclav Klaus, чешкословачки министар финансија, истакао је важност логичног позитивизма када је недавно рекао да се нада да више никада група интелектуалаца и политичких активиста неће имати прилику да наметне народу своје друштвене експерименте.

Рад је подељен у четири дела. Први део је кратак опис економске анализе својинских права; други је анализа својинских промена које су довеле до краха социјализма; трећи је дискусија о институционалним променама које би могле да обезбеде стабилност Југославије као федералне политичке целине; последњи део је анализа власничких односа на нивоу фирме.

II

Методолошки индивидуализам и друштвене институције две су кључне компоненте економске анализе својинских права. Методоло-

шки индивидуализам се базира на чињеници да су све економске одлуке о људској заједници – одлуке појединаца, или су донесене на иницијативу појединаца унутар различитих организација. У доношењу одлука, појединци су мотивисани својом *личном* добити, а свако својинско право има специфичан и предвидљив ефекат на корисност одлука које доноси појединац. Пошто институције дефинишу својинска права, промене или модификације институција имају предвидљиве последице на економске резултате у људској заједници. Укратко, економска анализа својинских права објашњава стварне економске резултате у заједници кроз анализу односа између институција и појединаца.

Институције су законски, обичајни и административни аранжмани за устаљену интеракцију између људи. Другим речима, институције дефинишу правила игре и садржај својинских права у заједници. Нове институције се стварају, а постојеће се мењају на два начина: *спонтано* и *присилно*. У првом случају, држава санкционише институционалне промене које су се појавиле кроз добровољну интеракцију људи и положиле испит времена (модерна корпорација). У другом случају, држава присилно мења правила игре на захтев специфичних идеолошких или интересних група (*mitbestimmung* у Немачкој). Разлика између институционалних промена, које се рађају спонтано и устаљују кроз билатералне уговорне односе између појединаца и оних које су наметнуте одозго, значајна је и представља централну тему овог предавања. Спонтане институционалне промене прилагођавају правила игре (то јест, својинске односе у друштву) потребама самих играча, док промене које су наметнуте одозго присиљавају играче да се прилагоде новим правилима игре.

Економска анализа својинских права не прави разлику између такозваних људских права (*human rights*) и физичких права. Та подела је идеолошки инспирисана и аналитички празна. Својинска права су *сва* права *свих* људи у односу на *све* што им је драго, било то приватновласничко право на компјутер, право гласа на изборима, право да се не пусти полиција у кућу без судске дозволе, или право мањине у демократској заједници на заштиту својих својинских права од регулативне и редистрибутивне политике већине.

III

Социјализам, као и сви други идеолошки и религиозни покрети, види људску заједницу као органску целину у којој постоји објективан друштвени циљ који је супериоран субјективним преференцијама појединаца. Избор институција и својинских права у социјалистичком друштву је онда присиљан и условљен њиховом очекиваном ефикасношћу у остварењу овог колективног циља. У земљама Источне Европе ова идеологија је нашла практичну примену у монопољу власти и економском планирању, док се на Западу изражава углавном кроз

мешање државе у добровољне тржишне односе путем регулативне и редистрибутивне економске политике.

Милтон Фридман је подвргао оштрој критици ову колективистичку тенденцију у својој критици говора који је Кенеди одржао приликом примања дужности председника Сједињених Држава Америке. У том говору Кенеди је рекао да појединци не треба да питају шта држава може да уради за њих већ шта они могу да ураде за државу. По Фридману, људска заједница није органска целина са неким „вишим“ објективним циљем, већ добровољна заједница појединаца који улазе и излазе из те заједнице у потрази за својинским правима која дају више слободе и могућности да траже задовољење својих субјективних преференција. Применом што минималнијих правила игре, држава треба да омогући појединцима да, кроз добровољну интеракцију са другим појединцима и организацијама, остварују своје личне циљеве. Улога државе у слободној заједници је да одржава минимална правила игре и да гарантује уставну заштиту својинских права појединаца од политичке воље већине.

Ово што се данас догађа у свету је антиколективистичка револуција. Та револуција, којој је Фридман дао огроман интелектуални допринос, почела је избором Маргарет Тачер на Западу, а проширила се крајем осамдесетих година и на Исток. Данас, права појединаца да живе у складу са својим личним субјективним преференцијама, ма какве оне биле, све више замењују идеолошка и религиозна експериментисања њиховим животима.

IV

Економска анализа својинских права и логичан позитивизам указују на основна институционална решења која могу да допринесу успешној трансформацији Југославије у напредну економску заједницу и да помогну да се Југославија одржи као федерална заједница разних народности.

Допринос логичног позитивизма је јасан: треба престати са нормативним експериментисањем. Чешкословачки министар финансија, Вацлав Клаус, окарактерисао је покушаје појединих интелектуалних кругова да пронађу неко нормативно решење које лежи између социјализма и капитализма, речима: Трећи пут је најбржи пут у трећи свет.

Улога анализе својинских односа у тражењу солуције за одржање Југославије као федералне државе је компликованија. Аргументи да је федерација у националном интересу свих народа Југославије, да се сви уједињују док се ми разилазимо, и да је друштвени производ у федерацији већи него што би био збир друштвених производа самосталних република, наивни су и аналитички празни јер немају подлогу у *личном интересу појединца*.

Успешна, то јест добровољна интеграција, зависи искључиво од односа који појединци виде између своје личне добити у федерацији и своје личне користи од отцепљења. Та процена зависи од предвидљивих последица својинских односа у сваком од ова два алтернативна решења. Процес интеграције у Западној Европи је поучан. Покрет за интеграцију на Западу није наметнут појединцима кроз механизам државе; напротив, интеграција се развила кроз спонтане жеље грађана који у интеграцији Западне Европе виде *своју личну добит*.

Основни задатак у Југославији је, стога, да фиксира федерални устав и гарантује минимална правила игре, која би или повећавала личну добит појединаца у федералној држави, или смањила њихову личну добит од отцепљења, или обоје. Следећа минимална правила игре су предуслов за такву оцену грађана:

(1) право на отцепљење уставном већином;

(2) право на све облике својинских односа под подједнаком законском заштитом; и

(3) слободно и отворено тржиште робе, радне снаге и капитала унутар земље и са целим светом.

Са становишта појединаца ова минимална правила игре би повећала њихову личну добит од федералног уређења земље. Прво, она не ограничавају ниједно право које би појединци имали унутар својих суверених република. Друго, ова правила игре омогућују (али наравно не гарантују) свим члановима заједнице повећану личну добит кроз експлоатацију заједничког тржишта. Треће, она потчињавају локалне и републичке бирократије дисциплини слободног тржишта, што смањује политичке проблеме на релацији федерација-република. На пример, финансијско или фискално субвенирање предузећа у друштвеном власништву у једној републици, довело би до одлива капитала (нарочито страног) у друге републике и угрозило личну власт владајућих бирократа у тој републици, а све то без икаквог мешања федерације у локалне проблеме и политику. Четврто, право на отцепљење значи да федерални бирократи морају, из разлога личне користи, да поштују правила игре.

Минимална правила игре су предуслов, али не и гаранција успешне интеграције. Ефективна интеграција зависи од много других фактора. Ограничићу се на два: стабилност институција и монетарну реформу.

СТАБИЛНОСТ ИНСТИТУЦИЈА

У потрази за личном добити, појединци улазе у билатералне економске односе са другим појединцима и организацијама. Методи размене, који се показују корисним за појединце, устаљују се и закон их евентуално санкционише. Према томе, стабилност правила игре и институционализација нових правила, која се појаве спонтано и издрже испит тржишта, неопходни су за квалитет саме игре.

Обиље примера указује на утицај стабилности институција на економске одлуке. Гватемалци улажу свој капитал у Сједињене Државе иако је профитна стопа у Америци мања него у њиховој земљи; америчке корпорације улажу капитал у Гватемалу под условом да се обрне за неколико година, док су код куће вољне да чекају и по двадесет година да се инвестиције исплате; Јевреји у феудалној Европи су више улагали у накит и наполеоне него у непокретна добра, јер су често били стављани ван правила игре. Промене у правилима игре, које се данас дешавају у Хрватској наметнуте су појединцима кроз вољу релативне већине и не могу се идентифицирати са спонтаним тржишним резултатима.

Поучан је и пример из скорашње судске праксе у Сједињеним Државама. Алекс Козински, судија апелационог суда у Калифорнији, имао је пред собом следећи случај. У Санта Барбари власници мобилних кућа су подигли кирију својим станарима. У одговору на притисак станара, којих има више него власника, локалне власти су се повеле за својим интересом и увеле контролу кирије. Судија Козински је поништио ту одлуку са образложењем да су локалне власти промениле правила игре која гарантују приватну својину. По његовом мишљењу, разлика између тржишне кирије и контролисане кирије је експропријација приватне својине која мења суштину својинских права.

МОНЕТАРНА РЕФОРМА

Народна банка на федералном нивоу је озбиљна препрека добровољној интеграцији народа Југославије. Из својих личних интереса, руководиоци Народне банке су под утицајем централне владе и већих националних група у земљи. При том свака промена у вредности новца може лако да буде, или да се схвати, као прерасподела богатства из једне републике у другу. Због тога успешна интеграција Југославије налаже монетарну политику сличну оној коју је својевремено предлагао нобеловац Фридрих фон Хајек. Свака република би требало да добије уставно право да изда свој новац, али под условом да појединци и организације на целој територији Југославије могу да закључују уговорне обавезе у новчаној јединици коју они билатерално изаберу. Републичке банке би онда биле слободне да контролишу оптицај и вредност свог новца. Право уговарача да закључују обавезе у новчаној јединици коју они сами изаберу, подвргло би републичке банке строгој тржишној дисциплини да одржавају вредност, своје монете.

V

Економска анализа својинских права постигла је највећи напредак у анализи предузећа. У овом делу рада осврнућемо се на два облика организације производње, који представљају главне позитивне алтер-

нативе за трансформацију својинских права: модерну корпорацију и *mitbestimmung* у Немачкој. Модерна корпорација је настала *спонтано* и успешно прошла испит тржишта, док се *mitbestimmung* заснива на државној *принуди*.

МОДЕРНА КОРПОРАЦИЈА

Модерна корпорација се заснива на следећим власничким правима: 1) право власника да присвоје профит, 2) право власника да одлуче ко ради за фирму, и 3) право власника да продају ова два права на финансијском тржишту. Свако од ових права има специфичне и предвидљиве последице на економске резултате у друштву.

Право на профит значи да власници-акционари фирме извлаче личну корист од продуктивности рада у фирми и од производних решења која максимизирају њихов профит. Према томе, циљ власника је максимални профит фирме, а профит фирме зависи од реакције потрошача на цену и квалитет њене робе. Фирма која задовољава субјективне преференције и избор појединаца, а зарадиће више него фирма која производи робу која се мање тражи. Профит фирме је тада кључни индикатор њене друштвене корисности. На слободном тржишту, овај лични циљ власника фирме подудара се са друштвено оптималном алокацијом средстава. Лични интерес власника корпорације, а не неки измишљени или наметнути виши циљ, гарантује да ће потрошачи добити оно што желе и у количинама које желе.

Друга од три главне компоненте власничких права је право власника да постављају и отпуштају менаџере и друге службенике фирме по својој оцени њиховог радног учинка. Ово право има предвидљиве последице на ефикасност предузећа а свака мера државе или радничких унија, која ограничава ово право, мора да има директан и негативан ефекат на производне резултате фирме.

Право власника да продају свој интерес у фирми истиче разлику између приватног власништва и осталих форми својинских права. Тржишна цена фирме је збир вредности свих акција. Та сума не зависи од цене машина и зграда које припадају предузећу. Цена фирме је дисконтована вредност предвидљивих профита у току очекиваног живота предузећа. Пошто цена акција зависи од очекиваног живота фирме, временски хоризонт појединих власника акција потпуно је без утицаја на њихову вредност. Цена акција се формира на финансијском тржишту које реагује на сваку институционалну, политичку или економску промену која може да има утицај на будући профит предузећа. Важност финансијског тржишта за бржу и јефтинију процену вредности предузећа огромна је и незаменљива. Финансијско тржиште без приватног власништва је утопија.

Право на продају акција омогућава већу ефикасност фирме кроз промену власништва. Претпоставимо да ја верујем да бих могао да увећам профит „Научне књиге” кроз промену програма публикација те

фирме. Из своје личне користи ја ћу организовати групу инвеститора који ће, руковођени жељом за већом добити, понудити да купе већину акција тог предузећа (такозвани „hostile takeover” у САД). Ако су инвеститори вољни да плате старим акционарима цену коју ти акционари сматрају повољном, моја група ће преузети фирму и променити њен програм. У случају да је моја процена тржишта била тачна, „Научна књига” ће повећати свој профит и цена акција „Научне књиге” ће порасати. Моји инвеститори и ја ћемо постати богатији него што смо били. И заједница ће бити богатија, јер повећан профит „Научне књиге” значи да та фирма сада служи преференцијама потрошача ефикасније него што им је служила под ранијим власницима. Другим речима, финансијско тржиште је механизам за ефикасну промену власништва. У случају да смо моје колеге и ја направили лошу процену могућности фирме под новим руководством, сами сносимо финансијски ризик.

Постоји један веома распрострањен мит о корпорацији који је потребно разјаснити. То је теза о социјализацији власништва фирме која је везана за популарни термин – развод власништва и контроле. По тој митологији, акционари фирме су само формално њени власници, док је стварна контрола предузећа у рукама менаџера. Менаџери су онда слободни да доносе одлуке које су у њиховом личном интересу, а на штету профита предузећа, а ако профит није врхунски, корпорација не служи ефикасно заједници. Овај мит о сепарацији власништва и контроле извор је заблуде о модерној корпорацији и њеној економској улози. На пример, врхунски српски филозоф је показао потпуно одсуство разумевања за садржај власничких права када је недавно идентификовао корпорацију са социјализацијом власништва. Навешћемо два разлога зашто је ова теза о сепарацији власништва од контроле у корпорацији погрешна.

Прво, појединац купује акције добровољно. Разлог за одлуку највећег броја акционара да купе акције није да руководе фирмом, већ да увећају своје богатство. Када купим акцију „Texas Instruments” ја у основи кажем следеће менаџерима те фирме: „Ево вам мој новац да њиме управљате, јер ви знате боље него ја како да га оплодите”. Уколико се разочарам у финансијске резултате фирме ја ћу или продати моје акције на тржишту, или се удружити са другим акционарима и сменити менаџере. Углавном, моја одлука да купим акције је добровољан пренос контроле над мојим новцем на друге, ја сносим све последице своје одлуке и она је увек опозива.

Друга теза по којој су менаџери корпорације независни од власника и доносе одлуке које су у њиховом личном интересу, а не у интересу власника, открива потпуно неразумевање функционисања и улоге коју финансијско тржиште има у приватновласничкој економији. Ако је тачно да су менаџери слободни да задовољавају своје жеље на штету профита предузећа, како онда објаснити да појединци и даље улажу свој новац у акције када имају много других алтернатива као што су штедња, некретнине, државни папири, обвезнице, приватне радње, заједнички фондови итд. Једино тачно објашњење је да одвајање

власништва и контроле нема утицај на профит предузећа, што су многе емпиричке студије показале. Разлог је једноставан: дисциплинска улога финансијског тржишта. Навешћемо два примера зашто и како тржиште заштићује власнике корпорације.

1) Садашње одлуке менаџера имају утицај на будући профит фирме. У приватновласничком систему будуће последице данашњих одлука се одмах процењују на финансијском тржишту и мењају цену акција. Пад цене акција значи проблем за менаџере. Та процена будућих последица садашњих одлука не мора бити и често није тачна. Чињеница да се све одлуке фирме тренутно процењују на финансијском тржишту значи да менаџери морају, из свог личног интереса, да заснивају своје одлуке на предвидљивим последицама за профит.

2) Будућа плата менаџера зависи од садашње профитабилности њихових фирми. Менаџери који се данас истакну у стварању профита за своје фирме, добиће сутра или већу плату од тих фирми, или ће отићи да раде за друго предузеће. Према томе, свака одлука која доноси личну корист за менаџере, ако је направљена на штету профита, умањује њихов будући приход.

У начелу, финансијско тржиште, на којем се будуће последице данашњих одлука менаџера непрекидно процењују, штити индивидуалне акционаре од одлука које нису у складу са максималним профитом, а заједницу од употребе средстава за производњу робе која није у складу са жељама потрошача. А приватно власништво је неопходан услов за ефикасно функционисање финансијског тржишта.

MITBESTIMMUNG У НЕМАЧКОЈ

У капиталистичком друштву постоји велики број различитих фирми, као што су власничке фирме, ортаклуци, кооперативе, задруге, нетековинска предузећа, корпорације и многе друге. Основна карактеристика ових фирми је да су настале *добровољно* и да морају свакодневно да издрже тржишну конкуренцију. Другим речима, као што постоји тржиште робе и тржиште радне снаге, постоји и тржиште за *врсту предузећа*. Поједине врсте предузећа показале су се успешнијим у специфичним продуктивним активностима и потиснуле су друге облике удруживања средстава. На пример, модерна корпорација се показала ефикаснијом него остале врсте фирми у индустријама са високим интензитетом физичког капитала, док се ортаклук боље исказао у активностима које захтевају већи интензитет људског капитала (*law firms*). У капитализму постоје и фирме које су наметнуте *принудом* државе као *mitbestimmung* (саодлучивање) у Немачкој и у извесном броју других западноевропских држава. Овде ћемо се ограничити на специфичности *mitbestimmung*-а у Немачкој.

Mitbestimmung значи да радници активно учествују у управљању предузећима у којима су запослени. Овај институциони аранжман сличан је радничком самоуправљању у Југославији, осим што је фирма

приватно, а не државно власништво. У Немачкој свако предузеће које има 2.000 или више службеника има управни одбор који се састоји у подједнаком броју представника службеника те фирме и акционара. Једини уступак акционарима предузећа је да они бирају председника управног одбора који има два гласа.

Економска анализа својинских права већ је указала на многе негативне последице овог облика предузећа. Ми ћемо се ограничити на три.

1) У капиталистичким државама не постоји закон који забрањује *mitbestimmung*. *Mitbestimmung* који је законом наметнут ствара монопол на тржишту, са свим негативним последицама које монопол има. Логично питање је: ако је *mitbestimmung* ефикасна врста фирме, због чега му треба законска заштита? Када је закон о *mitbestimmungu* донесен 1976, Немачка је имала око 650 фирми са две или више хиљада службеника. Почетком осамдесетих тај број је опао на око 480 фирми. Чињеница да су предузећа заинтересована да избегну *mitbestimmung*, доказ је његове неефикасности.

2) *Mitbestimmung* повећава цену капитала уложеног у предузећа. Ако је *mitbestimmung* предузеће профитабилно, власници акција деле део профита са својим службеницима, а ако није, они сnose цео ризик. Према томе, цена акција у предузећима са *mitbestimmungom* мора да падне у односу на своју потенцијалну вредност. Предвидљива последица *mitbestimmunga* је или мањи профит за власнике, или њихов повећан ризик, или обоје што, у сваком случају, повећава цену капитала на финансијском тржишту за улагања у ову врсту предузећа.

3) Повећана цена капитала значи да ће његови власници ради личне користи да инвестирају свој новац у друге алтернативе које не подлежу овом закону, као што су мање фирме, државни папири, обвезнице, некретнине и инвестиције на страни. Другим речима, *mitbestimmung* разводњава власничка права и самим тим повећава рентабилност улагања у инвестиционе пројекте који не подлежу овом закону. Инвестиције у предузећа под *mitbestimmungom* ће бити мања него што је економски оправдано, а инвестиције у друге облике улагања веће него што је пожељно. То значи да *mitbestimmung* мења пожељну структуру инвестиција.

VI

У закључку желим да се осврнем на две кључне пропозиције које имају свој извор у економској анализи својинских права и логичном позитивизму.

Прво, стабилност земље и њен економски развој захтевају да нова правила игре максимизирају слободу појединца да траже и улазе у билатералне уговорне односе са другим појединцима и организацијама које задовољавају њихове субјективне преференције. Из тог разлога успех економске трансформације у Југославији и њеним републикама

условљен је институционалним решењима која издрже испит слободног тржишта.

Друго, слободни избори су неопходни да би се елиминисао политички монопол и дискреционо право владајуће елите да мења правила игре према свом интересу. Међутим, слободни избори носе са собом и опасност од принудних институционалних промена које одговарају субјективним потребама тренутне већине. Да погледамо два примера:

1) Тржиште за менаџере не постоји у Југославији. То значи да је смењивање директора предузећа, које је данас актуелно у многим републикама, политички мотивисано и може само случајно да допринесе бољим економским резултатима. Изгledi за успешан економски развој у свакој републици били би увећани када би партија која је на власти више пажње обратила институционалним решењима која омогућују слободно тржиште за менаџере. Такво тржиште би повећало личну корист свих који су заинтересовани за економске резултате предузећа, били то акционари, самоуправљачи или државна бирократија, да постављају директоре (старе и нове) на основу њихове економске способности.

2) Постоје велике разлике у предвидљивим последицама између закона који *намеће* приватизацију предузећа и закона који *омогућава* њихову приватизацију. Закон који намеће приватизацију предузећа устоличава нове својинске односе за које је неко одлучио да су добри за друге; као што је неко пре четири деценије одлучио да је радничко самоуправљање добро за народ. Ти нови својински односи могу, али не морају, бити економски оправдани за све фирме. Закон који дозвољава приватизацију предузећа отвара врата тржишту за све врсте фирми без икаквих принудних промена постојећих својинских права. Другим речима, такав закон даје могућност постојећим својинским правима да се докажу кроз тржишну конкуренцију са другим својинским правима. Предвидљива последица закона који не намеће већ само дозвољава приватизацију, је да је тржиште за врсте фирми слободно да, у складу са потребама појединаца, направи селекцију оптималних својинских права за сва предузећа по њиховој величини, индустријској припадности и другим карактеристикама.

Закључак је да успех економске трансформације у Југославији не треба тражити у принудној замени постојећих институција са другим правилима игре која су се негде другде и под другим условима показала економски ефикаснијим. По економској анализи својинских права успех трансформације зависи од отварања тржишта за сва својинска права, али под *апсолутно једнаком* законском, кредитном и фискалном заштитом.

(Примљено 10.03.1990)

dr Svetozar Pejovich,
Professor of economics at the A&M University in Texas

SOCIAL AND ECONOMIC CONSEQUENCES OF DIFFERENT OWNERSHIP RELATIONS IN YUGOSLAVIA

Summary

Economic analysis of ownership rights and logical positivism are the ground for proposing institutional solutions which could contribute to transformation of Yugoslavia into a free and economically prosperous federal state. Logical positivism requires the cessation of normative experimentation, while the economic analysis of ownership rights presupposes the need for stable social institutions and respect of personal profit of individuals. The author does not distinguish within these frameworks between human rights and physical rights, because ownership rights include all rights of all men in relation to everything which is dear to them. A successful, namely free-will integration in Yugoslavia depends exclusively on the relationships seen by individuals between their personal profit in the federation, and their individual benefit from the secession. This assessment depends on foreseeable consequences of ownership relations in both of these alternative solutions. The effects of spontaneous and compulsory change of ownership rights are illustrated in the conclusions also by an analysis of modern corporation and participating in the decision-making process in Germany.

Key words: Ownership rights. – Federation. – Corporation. – Participation in the decision-making process.

dr Svetozar Pejovich,
Professeur d'économie à l'Université A et M de Texas

CONSÉQUENCES SOCIALES ET ÉCONOMIQUES DES DIFFÉRENTS RAPPORTS DE PROPRIÉTÉ EN YUGOSLAVIE

Résumé

Partant de l'analyse économique des droits de propriété et du positivisme logique, l'auteur expose les solutions institutionnelles qui pourraient contribuer à la transformation de la Yougoslavie en un Etat fédéral libre et économiquement prospère. Le positivisme logique exige la cessation de l'expérimentation sur le plan législatif, alors que l'analyse économique des droits de propriété suppose les institutions sociales stables et le respect du profit personnel des particuliers. Dans ce contexte, on ne fait pas de différence entre les droits de l'homme et les droits physiques car les droits de propriété englobent tous les droits de tous les hommes par rapport à tout ce qui leur est cher. L'intégration réussie, c'est-à-dire benevole en Yougoslavie dépend uniquement du rapport que les particuliers voient entre leur propre profit personnel dans la fédération et leur profit personnel dans le cas de la séparation. Cette évaluation dépend des conséquences prévisibles des rapports de propriété dans le cas de chacune des deux solutions alternatives. Et enfin, les effets du changement forcé des droits de propriété sont illustrés par l'analyse de la corporation et de la prise de décisions en commun en Allemagne.

Mots clé: Droits de propriété. – Fédération. – Corporation. – Prise de décisions en commun.